

LORETTA
NAPOLEONI

ISIS

NEGUSTORII DE OAMENI

REFUGIAȚI, RĂPIRI ȘI AFACERI DE MILIARDE

Traducere din limba engleză de Mihai Drumur

Cuvânt-înainte de Mihai-Răzvan Ungureanu

CORINT
ISTORIE

LORETTA NAPOLEONI, autoarea lucrării *ISIS. Califatul terorii*, este o renumită expertă în terorism pe plan internațional. Ca președintă a grupului de finanțare a programului de contraterorism al Clubului de la Madrid, Napoleoni a convins șefi de stat de pe tot mapamondul să pună la punct o nouă strategie pentru combaterea finanțării rețelelor teroriste. A lucrat la Londra în calitate de corespondent și editorialist pentru *La Stampa*, *La Repubblica* și *El País*. A fost bursieră Fulbright, a absolvit un masterat în relații internaționale și economie la Universitatea Johns Hopkins și un masterat în terorism la London School of Economics. În calitate de consultantă în domeniul piețelor de mărfuri, a călătorit frecvent în Pakistan, Turcia, Iran, Irak, Siria și alte țări din Orientul Mijlociu, unde a întâlnit lideri importanți din domeniile financiar și politic. Locuiește la Londra și în Montana.

Redactare: Camelia Bădașcu

Tehnoredactare computerizată: Mihaela Ciufu

Design copertă: Dan Mihalache

Ilustrație copertă: © 2013 International Mission Board

LORETTA NAPOLEONI

Merchants of Men

Copyright © 2016, Loretta Napoleoni

All rights reserved.

Originally published by Seven Stories Press, New York, USA, 2016.

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin
GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN 978-606-793-067-2

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NAPOLEONI, LORETTA

ISIS - negustorii de oameni: refugiați, răpiri și afaceri de miliarde /

Loretta Napoleoni ; trad.: Mihai Drumur ; pref.: Mihai-Răzvan Ungureanu. -
București : Corint Books, 2016

Index

ISBN 978-606-793-067-2

I. Drumur, Mihai (trad.)

II. Ungureanu, Mihai-Răzvan (pref.)

329.7(=411.21) Jihad

323.28

Cuvânt-înainte

Economist asociat organizațiilor internaționale, cu experiență în domeniul financiar-bancar, Loretta Napoleoni este un reputat expert în finanțarea terorismului. Se autodefinește „cronicarul părții întunecate a economiei”, mascând cu modestie efortul de documentare, intervievare, argumentare și înțelegere a întrepătrunderilor dintre terorism și criminalitatea majoră. Fin observator al realității cotidiene, demontează, corelează, reassemblează piesele unui puzzle global, găsește răspunsuri într-o perioadă a conflictelor regionale prelungite, a statelor eșuate și semieșuate, a agoniei socio-economice în care se zbat milioane de oameni, a noilor lorzi ai războiului, răpirilor și traficului de ființe umane... și totul doar pentru a obține un profit însângerat.

ISIS — Negustorii de oameni păstrează aceeași remarcabilă viziune cu care Loretta Napoleoni ne-a obișnuit. Autoarea dezvăluie lumea ascunsă în care inteligența umană este pusă în slujba falselor idealuri, în care terorismul, spolierea, traficul și exploatarea semenilor fuzionează într-un păienjeniș secret de înțelegeri, complicități și înșelăciuni, de fapt o mașinărie de produs bani și putere. Un păienjeniș care dezumanizează deopotrivă victimele și agresorii.

Volumul reflectă interesul autoarei pentru demascarea mecanismelor pecuniare care se hrănesc din insecuritate, alimentând

spirala violenței și desconsiderării umane. Dincolo de conflictele regionale ale căror efecte le resimțim cu acuitate, Loretta Napoleoni ne introduce în culisele unui război invizibil, în care actorii sunt teroriști, criminali, traficanti și corupți. Favorizată de globalizare, respectiv dezvoltarea fără precedent a mediilor de comunicații/comunicare, conflagrația pe care Loretta Napoleoni o analizează a atins deja un nivel-record în istoria umanității.

Autoarea descoperă efecte neașteptate ale unor decizii politice juste pe fond. Decizia de întărire a monitorizării banilor murdari a reorientat cartelurile drogurilor spre noi piețe și noi regiuni de tranzit, unde corupția și militantismul au înlocuit primatul legii. S-au format, astfel, creuzete ale crimei și terorismului, adevărate joint-venture în transferul ilicit de droguri, arme și mărfuri, care au permis finanțarea și expansiunea al-Qaida și grupărilor *like-minded* în Magreb-Sahel. Răpirile de occidentali pentru răscumpărare au reprezentat pasul următor. Occidentalii au devenit mărfuri prețioase, fiind transportați pe rutele de contrabandă deja stabilite.

Ce reprezintă banii pentru grupările teroriste? Un instrument sau un obiectiv? Constatăm că problema și, implicit, tratamentul ostaticilor au fost abordate diferit de teroriștii magrebieni și sahelieni, reflectând adesea rivalități personale și variate grade de interes pecuniar. Apetitul teroriștilor pentru bani se regăsește și în pirateria somaleză, definită de Loretta Napoleoni drept o „s sofisticată industrie națională” de la care al-Shabab a început să perceapă taxe de protecție.

În Siria și Irak grupările teroriste practică atât răpirea directă, cât și cumpărarea ostaticilor care sunt vânduți și revânduți între bande criminale și jihadiști. De acest lanț al răului a profitat gruparea ISIS: răpind, cumpărând, torturând, ucigând activiști

umanitari, jurnaliști, angajați ai diferitelor companii. Gruparea a instrumentat situația ostaticilor pentru a capitaliza imagine, a șantaja familii și a presa guvernele statelor de unde proveneau aceștia, dar și pentru a descuraja jurnaliștii să-și exercite profesia. Autoarea notează: „Statul Islamic a dus răpirile la un alt nivel, transformându-le în mijloc de propagandă și, în final, de a face politică”.

Cine sunt ostaticii occidentali? Cât de bine informați sunt asupra riscurilor? De ce unii dintre ei aleg să le ignore? Pe ce criterii stabilesc răpitorii prețul ostaticilor? De ce sunt eliberați doar unii prizonieri, iar alții sunt uciși? Cum reacționează guvernele în cazuri de luări de ostatici? Ce rol au celulele de gestionare a crizelor? Cum mențin guvernele legătura cu familiile victimelor? Cine sunt și cât de eficient acționează negociatorii? Pot fi descurajați răpitorii printr-o mai bună comunicare între comunitatea internațională și cele locale din care provin aceștia? Ce impact au răpirile asupra opiniei publice? Sunt întrebări la care autoarea răspunde minuțios, într-o abordare tranșantă ce include mărturii ale ostaticilor, oficialilor, negociatorilor.

Grupările teroriste și criminale identifică o nouă sursă de finanțare – traficul de migranți și refugiați. Loretta Napoleoni constată că în 2015 gruparea ISIS a marcat o nouă victorie „politică”, vulnerabilizând Europa în fața exodului de refugiați, cel mai important după al Doilea Război Mondial.

Indiferent dacă sunt refugiați sau migranți, toți fug de amenințarea continuă, respectiv lipsa mijloacelor de trai din țările de origine, asumându-și riscul de a traversa zone de conflict sau mările în ambarcațiuni nesigure, pline până la refuz. Cazuri cutremurătoare, ale disperării și nevoii de siguranță și demnitate, cazuri de care profită mijlocitorii. Traficul de ființe umane generează profituri uriașe, născute din suferință

și expuse de autoare cu luciditate și empatie. Interviewarea refugiaților sirieni dezvăluie rute și modurile de operare ale traficantilor orientați pe profit.

Sunt rememorate gulagurile libiene pentru migranți din fostul regim dictatorial al-Gaddafi. Au fost acestea o soluție pentru a stopa migrația spre Europa? Dar în prezent? Poate Europa asimila fluxul de refugiați/migranți? Europa a dovedit solidaritate, dar cum sunt integrați nou-veniții? Profită de pe urma lor cei care le oferă cazare și angajatorii?

Cu o populație îmbătrânită, Europa are nevoie de nou-veniți pentru a răspunde provocărilor economice ale viitorului, însă elitele politice nu sunt unanime în a înțelege că „pe termen lung impactul economic va depinde de ritmul în care aceștia se vor integra pe piața muncii”. În consecință, autoarea avertizează: criza refugiaților poate atrage o criză politică europeană pentru care nu există soluții simple.

Europa încearcă din nou să oprească exodul la porțile sale – de data aceasta cu sprijinul Turciei, stat-prieten. Dar există un risc – taberele de refugiați pot deveni pepiniere ale unei noi generații de negustori de oameni atrași de iluzia califatului.

Istoria se scrie sub ochii noștri. Volumul Lorettei Napoleoni este, în acest sens, o lectură-martor, dar și un curajos semnal de alarmă.

MIHAI-RĂZVAN UNGUREANU

În memoria lui Luigi Bernabò

Prefață

Cercetările mele asupra răpirilor și traficului de persoane au început cu mai bine de un deceniu în urmă. La scurt timp după 11 septembrie 2001, am început să mă întâlnesc, în diverse orașe din lume, cu indivizi implicați în operațiuni anti-tero și spălare de bani. Toți au căzut de acord că legea Patriot Act impulsionează cartelul columbian să stabilească acțiuni comune cu crima organizată din Italia în vederea spălării veniturilor obținute din comerțul său cu droguri în Europa și Asia, și pentru găsirea de rute noi pentru aducerea cocainei pe Bătrânul Continent. Venezuela, rău-famata Coastă de Aur a Africii de Vest – de pe care porniseră transporturile de sclavi negri spre America – și Sahelul au devenit zone-cheie pentru transbordare.

În scurt timp contrabandiștii africani au intrat pe fir, pentru a transporta cocaina pe uscat. Gao din Mali a devenit principalul nod; de acolo, cocaina traversa Sahara spre țărmurile mediteraneene ale Marocului, Algeriei și Libiei, de unde o flotilă de ambarcațiuni mici ducea drogurile în Europa.

În anul 2003, un grup de foști membri ai Grupului Islamic Armat algerian (GIA) implicat în contrabanda din regiunile

transsahariene și-a extins activitățile și a răpit 32 de europeni în Mali și sudul Algeriei. Ostaticii au fost transportați pe rute de contrabandă transsahariene spre lagăre din Mali, în nord. Pentru a-și recupera cetățenii, guvernele europene au plătit răscumpărări considerabile, îndeajuns pentru finanțarea unui nou grup înarmat: al-Qaida din Maghrebul Islamic (AQMI).

Printre cei cu care m-am întâlnit după 11 septembrie s-au numărat și câțiva negociatori de ostatici. Fiind intermediari între părți, ei cunosc foarte bine dedesubturile afacerilor cu răpiri și din discuțiile noastre a reieșit că răpirea celor 32 de europeni dovedise că asemenea acțiuni care implicau occidentali puteau reprezenta o sursă importantă de profituri pentru organizații criminale și armate. Practic începuse sezonul de vânătăoare al ostaticilor occidentali.

La jumătatea primului deceniu al secolului, la numai cinci ani după 11 septembrie, afacerile cu cocaină au accelerat destabilizarea Sahelului. Au apărut state eșuate și semi-eșuate, care și-au determinat cetățenii să devină migranți economici și să încerce să ajungă în Europa. Al-Qaida din Maghrebul Islamic a investit rapid o parte din profiturile afacerilor sale cu răpiri în traficul migranților.

Negociatorii au considerat că eșecul guvernelor de a denunța public criza răpirilor din Sahel împiedica orice intervenție adecvată în regiune. De aceea, a fost ușor pentru răpitori să-și extindă activitățile la traficul de persoane.

În calitate de cronicar al părții întunecate a economiei globalizării, am descoperit că politica de secretomanie a guvernelor deriva din dorința lor de a ascunde eșecurile globalizării.

Proliferarea statelor și regiunilor eșuate, în care legea și ordinea s-au prăbușit după căderea Zidului Berlinului, a oferit o oportunitate pentru înflorirea răpirilor și a traficului de persoane într-o măsură fără precedent. Iar secretomania națiunilor majore a permis desfășurarea nestingherită a conflagrației. Era ca și cum toți pompierii ar fi decis să intre în grevă în timpul unor incendii forestiere de amploare.

Negociatori de vârf și foști ostatici sunt de acord că oferta de prăzi valoroase fusese abundentă. În ultimii 25 de ani, o falsă impresie de securitate a lumii globalizate încurajase membri tineri și neexperimentați ai clubului Primelor Națiuni – îi voi numi „occidentali”, deși ei pot proveni din Tokio sau Santiago, la fel de bine ca din New York sau Copenhaga – să exploreze și să transmită relatări din toate colțurile satului global și, de asemenea, să ajute populațiile captive în zone de război sau afectate de anarhie politică. Acei călători, reporteri și activiști umanitari, deveniseră unele dintre țintele primare ale răpitorilor moderni.

După 11 septembrie, numărul răpirilor a crescut exponențial, ca și sumele cerute pentru răscumpărări. Dacă în anul 2004, un ostatic occidental din Irak era eliberat pentru 2 milioane de dolari, în prezent se pot plăti peste 10 milioane de dolari. Un membru al celulei de criză italiene a glumit că eliberarea Gretei Ramelli și a Vanesei Marzullo – două tinere italiene răpite în Siria în 2014 și vândute grupării al-Nusra – costase Italia aproape un procent din PIB-ul său: 13 milioane de euro! Similar, numărul de companii private de securitate specializate în răpiri s-a înmulțit și costul angajării lor a crescut enorm. Cu un deceniu în urmă, onorariul zilnic era de 1 000 de dolari, iar în prezent este de 3 000 de dolari.

Să fie oare economia răpirilor imună în fața legilor economiei generale? Zece ani de inflație foarte mică, adăugată concurenței acerbe dintre răpitori și firmele private de securitate, ar fi trebuit să ducă la reducerea prețurilor, însă s-a întâmplat exact invers. Motivul este simplu: numărul de potențiali ostatici occidentali este aproape infinit, iar guvernele și negociatorii privați concurează între ei pentru a-și elibera propriii cetățeni, crescând astfel prețurile pentru intermediari, șoferi, informatori și alții.

Se știe acum că exportarea democrației occidentale în toate colțurile satului global a avut rezultate dezamăgitoare. După căderea Zidului Berlinului, lumea a devenit un loc mult mai periculos nu doar pentru nord-americani și europeni, ci și pentru asiatici, africani și latino-americani, din rândul cărora milioane fuseseră siliți să devină muncitori migranți* și refugiați economici. Pe măsură ce locuitorii Orientului Mijlociu încep să împărtășească această soartă sumbră, activitatea principală a celor care iau ostatici în regiunea aceasta suferă din nou modificări, focalizându-se asupra traficului de persoane care încearcă să scape de nenorocirile și dezastrele provocate de războiul civil. Actualmente, acești negustori de oameni se ocupă de o nouă varietate de mărfuri umane: nu ostaticii, ci mai degrabă migranții. O interdependență suprareală leagă așadar răpirea occidentalilor și traficul migranților.

În anul 2015, când criza migranților a irumpt în Orientul Mijlociu, răpitorii și contrabandiștii au devenit cu ușurință

* Termenul migrant este utilizat în conformitate cu versiunea română a Jurnalului Oficial al Uniunii Europene (n. trad.).

traficanti. Ei aveau deja o structură organizatorică sofisticată și destui bani proveniți din răscumpărările ostaticilor pentru a investi în această nouă direcție. Încasând lunar aproape 100 de milioane de dolari în vara anului 2015, negustorii de oameni au dus săptămânal zeci de mii de persoane pe țărnișele europene. Este o afacere profitabilă, întrucât cererea depășește enorm oferta, iar costul ajungerii în Europa crește întruna. Cu zece ani în urmă, îi puteai plăti unui contrabandist 7 000 de dolari pentru a te duce din vestul Africii în Italia. În vara lui 2015, cu aceeași sumă abia se parcurgea distanța scurtă din Siria în Turcia, apoi în Grecia.

La 15 ani după distrugerea Turnurilor Gemene, majoritatea lumii musulmane este în fierbere. Câștigătorii sunt negustorii de oameni și grupările criminale și jihadiste care răpesc, cum-pără și vând persoane pentru profit. Ce va urma?

Criza migraților ar putea sili un întreg continent să atace ipocrizia propriilor politicieni, care păstrează tăcerea când ar trebui să vorbească deschis, ca și absurditatea mitului că ne-am îndrepta spre o Europă integrată și egalitară. Dar mai presus ca orice, va demasca, o dată în plus, fragilitatea respectului nostru față de viața umană și modul în care apărăm demnitatea umană. Negustorii de oameni nu diferă cu nimic de negustorii de sclavi din secolul al XVIII-lea, de colonizatorii din secolul al XIX-lea sau de naziștii din secolul al XX-lea: toți aceștia au considerat că viețile altora le aparțin pentru a face cu ele orice doresc.

Din cauza naturii meseriei lor, nu am putut menționa numele negociatorilor care m-au ajutat să înțeleg fenomenul complex al răpirilor. Anonimatul lor trebuie protejat din motive

de securitate; ei se pun adesea în pericol pentru a salva viețile altor oameni și au rețele vaste de informatori în țări unde răpirlile sunt fapte cotidiene. În loc de a folosi pseudonime, le-am șters numele și am amintit câte ceva despre sfera lor generală de influență sau origine. Cel mai frecvent, m-am referit la ei simplu, ca „un negociator” sau „negociatorul”.

Prolog

Este ora 15 și afară s-a lăsat deja bezna. Un covor de zăpadă acoperă suburbiile orașului universitar Umea, din nordul Suediei. Străzile sunt pustii și puținele mașini pe care le întâlnim circulă cu farurile pornite pe faza lungă. Fără proiectoarele acestea, drumul n-ar putea fi deosebit de grădinile din fața caselor. În timp ce mergem, combinația de întuneric și lumina reflectată de zăpadă creează iluzii optice stranii.

Când ajungem la hotel, deschid portiera mașinii și am impresia că pătrund într-un depozit frigorific. Este atât de ger, încât îmi pot măsura capacitatea plămânilor pe măsură ce inspir aerul cu temperatură sub zero grade Celsius. Este sfârșitul lunii noiembrie 2006; teoretic, ar trebui să fie încă toamnă, dar pare o iarnă polară.

Am venit în Umea pentru *Iraqi Equation*, un proiect de artă politică, parte a eforturilor unui grup de artiști și intelectuali de a duce opoziția față de războiul din Irak mult dincolo de „atacurile preventive”. După luni și luni de demonstrații împotriva intervenției militare din primăvara anului 2003, lumea a amuțit, poate șocată de atitudinea sfidătoare a lui Bush și Blair și de indiferența lor față de opinia publică. După trei ani, grupul nostru își continuă campania; este misiunea noastră, deoarece știm ce se întâmplă în Irak.

Printre artiști se numără câțiva irakieni, care au fugit imediat după debarcarea forțelor coaliției, fiind vizați de numeroase grupări armate ce operează în țară. Invazia dezlănțuise o furie reprimată timp de decenii, când grupări criminale, jihadiste, pro-Saddam și nou-înființatele miliții šiite se ridicaseră împotriva populației civile. Pentru cei care scăpaseră și care ni se alătură acum în sala aceasta, fuga din Irak a fost doar un act fizic. Inimile și mințile continuă să le fie acolo, legate printr-un fir invizibil de realitatea sângeroasă a Irakului „eliberat”.

Ni s-a spus că la expoziție vor participa mulți irakieni, dar nu ne-am așteptat la 200. Sunt mult mai numeroși decât suedezi. Bărbați, femei, ba chiar și copii, înfolați în haine călduroase, care au venit de aproape și de departe, sfidând climatul nordic. Intră în tăcere în sălile expoziției, ne strâng mâna, zâmbesc și încep să se dezbrace de hainele groase. În scurt timp, limba cea mai vorbită în această încăpere este araba.

Unele femei scot din genți recipiente cu mâncare împachetată în folie de aluminiu și le așază lângă gustările cu brânză și legume oferite de organizatorii expoziției. Mâncarea lor este colorată și arată delicios. Aromele ne îmbie nările. Când Catherine David, directorul artistic al proiectului nostru, își începe discursul, simțim că parcă participăm la o sărbătoare, poate la o nuntă între suedezi și arabi. Este o senzație magică și de neuitat. Pentru o clipă toți uităm că aceasta este deschiderea unui eveniment care denunță agresiunea militară.

Mai târziu în decursul seriei, când participanții încep să-și ia la revedere, un tânăr se apropie de mine. Are piele destul de deschisă la culoare pentru un irakian, umeri lați și este de înălțime medie. Se prezintă ca Rashid, un nume irakian comun, dar știu că nu-i numele său real. Ceva din ochii lui căprui-deschis pare stingherit de numele acela. De asemenea, vorbește engleza cu puternic accent francez, ca nord-africanii.

Rashid spune că mi-a citit cărțile și vrea să mă felicite pentru ele. Începem să discutăm. El vrea să știe despre contactele mele din Londra cu foști mujahedini. Îl cunosc pe cutare-și-cutare? Menționează câțiva algerieni care au fugit la Londra după lovitură de stat militară și care au primit azil.

Rashid este un tânăr cu probleme. Îmi dau seama că dorește să discute cu mine despre ceva întunecat din trecutul lui, însă nu știe cum să înceapă. De aceea îi sugerez să mergem la hotelul meu și să bem o ciocolată fierbinte. El este de acord.

Nu-mi spune niciodată numele lui real, ci-și dezvăluie doar naționalitatea și vârsta: este din Algeria și tocmai a împlinit 29 de ani.

Tatăl lui a fost unul dintre întemeietorii Frontului Islamic al Salvării. La scurt timp după lovitură de stat (finanțată de francezi, dar și de alte state europene), acesta a fost închis împreună cu frații lui Rashid și au dispărut în labirintul sistemului de detenție politică algerian. „Eram la pescuit când poliția a venit să-l aresteze pe tatăl și pe frații mei”, spune Rashid. Pe atunci avea doar 15 ani, era cel mai tânăr membru al familiei și nu-l interesa politica. Dorea să devină marinar și pescar, și să călătorească prin lume. „Însă după ce mi-au arestat tatăl și frații, am fost silit să am de-a face cu politica.”

Mama lui Rashid a aranjat ca el să părăsească imediat Algeria, dar, în aceeași seară, după ce s-a întors de la pescuit, băiatul s-a alăturat unui grup de bărbați care făceau parte din partidul tatălui său, dintre care unii luptaseră în Afghanistan ca mujahedini. Ei au plecat în sud, la marginea Saharei, unde s-au regrupat și au început să-și planifice întoarcerea.

Rashid și-a petrecut următorii ani în sudul Algeriei, în deșertul saharian, la mii de kilometri depărtare de marea lui iubită. Nu s-a alăturat niciodată GIA, organizația născută din cenușa Frontului Islamic al Salvării care a luptat aproape un

deceniu împotriva regimului militar, declanșând alt război civil sângeros în Algeria. Rashid a devenit contrabandist și a traversat la nesfârșit rutele transsahariene.

A urmat apoi 11 septembrie 2001. Rashid îmi povestește:

Totul s-a schimbat. Ani de zile, noi am dus o viață monotonă, făcând contrabandă în general cu țigări din Algeria în Mali și în Africa de Vest. Brusc însă au apărut oportunități noi. Întreaga regiune clocotea de furie și mândrie. Am început să facem contrabandă cu arme, cu droguri, după care cineva a avut o idee: hai să ne ocupăm de răpiri.

Din contrabandist, Rashid a devenit răpitor, o activitate pe care a detestat-o.

Când băiatul termină de vorbit, privesc afară. Ninge atât de des, încât cerul este alb. Mă gândesc cât de diferit este față de arșița din Sahara. Ce schimbare trebuie să fie pentru unii ca Rashid, care s-au născut și au crescut într-un climat fierbinte. „De ce mi-ai spus povestea asta?” îl întreb în cele din urmă. El nu-mi răspunde imediat. Mă privește în ochi pentru o vreme, căutând cuvintele potrivite. „Cineva trebuie să știe”, rostește într-un sfârșit.

Pleacă pe jos din hotel, lăsând în zăpadă urme pe care viscolul le șterge iute. Știu că nu-l voi mai revedea niciodată. Nu știu nici măcar unde locuiește sau cu ce se ocupă. Știu doar că după ce gruparea lui a început să traficheze migranți din Africa de Vest în Libia, Rashid a reușit să urce într-o ambarcațiune cu destinația Italia, pretinzând că era refugiat irakian. Era anul 2005 și Europa îi primea cu brațele deschise pe cei sosiți din Irak. Din Sicilia, el a ajuns în sanctuarul Suediei. Când l-au întrebat de unde era, a răspuns: „Sunt irakian”. Cu o minciună care n-a făcut rău nimănui, a scăpat până la urmă de o viață violentă pe care n-o alesese. Îl putem învinui?

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul 1

Protocolul al-Qaida din Maghrebul Islamic

La sfârșitul lunii ianuarie 2011, Maria Sandra Mariani a pornit din orașelul San Casciano in Val di Pesa din Toscana, îndreptându-se către regiunea sud-estică a Saharei algeriene. Italianca în vârstă de 53 de ani abia aștepta să-și petreacă vacanța anuală într-o regiune superbă a Maghrebului. Aranjase să meargă într-un tur al frumuseților naturale și ruinelor arheologice ale regiunii – dintre care unele datau tocmai din neolitic –, apoi intenționa să viziteze satele locale. Începând cu anul 2006, Mariani își petrecuse vacanțele de iarnă în deșertul Sahara, parțial ca turist și parțial ca „activist umanitar voluntar”, pentru, așa cum spune ea, „a aduce medicamente și lucruri populației locale”.¹ Așa cum mai făcuse de multe ori, și-a aranjat călătoria prin intermediul bine-cunoscutei agenții turistice Ténéré Voyages, specializată în Sahara. Și tot ca altă dată, ghidul ei urma să fie Aziz, un algerian politicos cu care Mariani se împrietenise de-a lungul anilor, ba chiar acesta o vizitase pe ea și familia sa în Toscana.

Când a aterizat pe aeroportul Djanet, la aproximativ 150 de kilometri de granița dintre Algeria și Libia, prima persoană pe care Mariani a văzut-o a fost Aziz. El a salutat-o și, văzând cât era de palidă, a întreat-o dacă avusese o călătorie grea. Mariani a recunoscut că nu se simțea prea bine. „Probabil că în avion mâncasem

ceva alterat și mă simțeam groaznic, însă am plecat imediat. Ne îndreptam spre deșertul Tadrart², între Algeria și Libia. După câteva zile, tot nu-mi revenisem. Aziz a propus să ne oprim într-un mic complex turistic, cu doar câteva bungalow-uri, care era de asemenea proprietatea agenției Ténéré Voyages”, povestește ea.

Mariani a avut nevoie de două zile pentru a-și reveni. Pe 2 februarie s-a simțit destul de bine ca să plece într-o mică excursie. „Am avut o zi excelentă. Lumina, aerul, peisajele, totul a fost perfect. Eram fericită – fericită că mă simțeam din nou bine și că mă aflam în iubita mea Sahara”, își amintește ea.

La apus, Mariani și Aziz s-au întors la complex. Mariani își reamintește:

Am coborât din mașină și, deodată, în timp ce mergeam spre bungalow-uri, Aziz a văzut două SUV-uri negre care se apropiau cu viteză. Crezând că erau răpitori sau contrabandiști, mi-a spus „fugi, fugi, nu trebuie să te vadă” și m-am grăbit spre bungalow, însă ei mă observaseră deja. Așa cum am aflat ulterior, mă văzuseră prin binocluri, pentru că, într-adevăr, se aflau în căutare de străini. Nu purtam vâl, deoarece nu era nimeni în jur, ne găseam în mijlocul deșertului și hotelul era gol, așa că nu mă gândisem să mă camuflez. Ei însă m-au văzut și au știut că eram o turistă din Occident.

Bărbații i-au înconjurat repede pe femeia de vârstă mijlocie, Aziz și recepționarul hotelului. „Au tot întrebat: «Unde-ceilalți turiști? Unde-i soțul tău?» Nu le venea să creadă că eram singură. De asemenea, vorbeau în engleză, deoarece credeau că sunt englezoaică. Cu 20 de zile în urmă, în același complex, un grup mare de turiști englezi venise să-și petreacă vacanța de Anul Nou”, spune Mariani.

Frustrați, răpitorii, care se așteptaseră în mod clar să găsească mulți occidentali, au luat-o pe Mariani și au împins-o

pe bancheta din spate a unui SUV. Doi dintre ei i-au silit pe receptioner și pe Aziz să-i urmeze în mașina ghidului. Mariani povestește:

Când m-au închis în SUV, toți am înțeles că nu erau tâlhari sau contrabandiști, ci răpitori. Mi-am pierdut orice speranță, am simțit un gol în stomac și am crezut că mă sufoc. Mai târziu, când i-am întrebat „Cine sunteți?”, m-au privit și au răspuns cu mândrie: „Noi suntem al-Qaida”.

La căderea nopții, Mariani s-a pomenit singură în vehiculul care gonia prin deșert, cu 14 membri al-Qaida din Maghrebul Islamic. Era totuși ceva mai liniștită, văzând în urmă farurile mașinii lui Aziz. „Aziz era prietenul meu și eram sigură că mă va proteja”, recunoaște ea. Însă după cinci ore de drum, răpitorii au decis să-i lase pe ghid și pe receptioner să plece, fiindcă mașina lor nu era la fel de rapidă ca SUV-urile pe drumurile din deșert. „I-au spart farurile lui Aziz, ca să nu poată conduce până nu se lumina de ziuă, apoi am plecat”, își amintește Mariani.

Răpitorii erau profesioniști; știau că trebuiau să se îndepărteze cât mai repede posibil de locul faptei. La urma urmelor, pe ei nu-i interesa să răpească doi algerieni, ci doreau străini. Ghemuită pe bancheta din spate, Maria Sandra Mariani și-a dat seama că rămăsese singură. Ascultându-și bubuiturile inimii, italianca de vârstă mijlocie nu știa că, din cauza unei înlănțuirii suprareale de evenimente, calvarul ei era legat de o lege americană controversată promulgată de administrația Bush cu un deceniu în urmă: Patriot Act.

Joint-venture pentru infrațiuni

Legea Patriot Act a fost promulgată în SUA în octombrie 2001, la numai o lună după 11 septembrie. Ea reducea drepturile civile ale americanilor, sporea supravegherea din partea

guvernului și stabilea reguli noi în domeniul financiar și bancar pentru a perturba fluxul internațional de venituri provenite din săvârșirea de infracțiuni și spălări de bani în dolari americani, silind astfel cartelul columbian al drogurilor să găsească alte rute de contrabandă spre Europa și alte moduri de spălare a câștigurilor obținute pe căi ilicite. Ruta aleasă a fost prin Africa de Vest și Sahel. Răpitorii lui Mariani, al-Qaida din Maghrebul Islamic, abia intraseră în acest domeniu nou și se ocupaseră inițial de răpirea străinilor, pentru ca ulterior să treacă la traficul cu migranți. Pentru a înțelege succesiunea aceasta suprareală de evenimente care i-a transformat pe jihadiști în contrabandiști de droguri, răpitori și traficanti de carne umană, un fel de *freak-terroromics*^{*}, este necesar să pornim pe firul banilor până la sursa sa: cartelul columbian post-11 septembrie.

Până la atentatul asupra Turnurilor Gemene, marea parte a profiturilor mondiale obținute de pe urma drogurilor erau „spălate” în SUA, în dolari americani³. Deoarece 80% din veniturile acelea erau lichidități – sub forma dolarilor americani –, banii trebuiau transportați fizic în SUA. Principalele puncte de intrare erau facilitățile offshore și băncile fantomă din Indiile de Vest. Legea Patriot Act făcuse ca procesul acesta să devină mult mai dificil, dacă nu chiar imposibil. De exemplu, băncile americane și cele înregistrate în SUA nu mai puteau derula afaceri cu bănci offshore, precum cele din Caraibe. În plus, noua lege oferea autorităților monetare americane dreptul de a monitoriza tranzacțiile în dolari din toată lumea. De aceea devenise o infracțiune ca băncile americane și cele străine înregistrate în SUA să nu alerteze autoritățile monetare americane asupra tranzacțiilor dubioase în dolari, de oriunde din lume.

^{*} Joc de cuvinte intraductibil, care combină termenii *freakonomics*, din cartea *Freakonomics* de Steven D. Levitt și Stephen J. Dubner, Ed. Andreco Educațional, 2006, și *teroriști* (n. trad.).

Este lesne de înțeles motivul pentru care legea Patriot Act a însemnat o lovitură majoră pentru cartelul columbian al drogurilor. Problema-cheie nu era însă cum să speli profiturile murdare obținute prin vânzarea cocainei în SUA, ci cum s-o faci în dolari americani oriunde altundeva în lume și cum să transferi profiturile dintr-o țară în alta fără să alertezi autoritățile monetare americane.

Soluția la problema aceasta a sosit din partea unui imigrant italian în Columbia: Salvatore Mancuso. În calitate de lider al *Autodefensas Unidas de Colombia* (AUC – „Forțele Unite de Autoapărare din Columbia”), organizația paramilitară teroristă columbiană, Mancuso a intermediat o înțelegere între cartelul cocainei și gruparea de crimă organizată *N'drangheta* din Calabria, care a transformat moneda euro nou-apărută în valuta globală a profiturilor obținute din droguri. *N'drangheta* oferea servicii complete: vânzarea cocainei în Europa, plus spălarea profiturilor obținute de pe urma drogurilor pe piețele europeană și asiatică.

Absența în Europa a unei legislații similare cu Patriot Act a înlesnit succesul acestui neobișnuit joint-venture pentru infracțiuni. „Profiturile generate în Spania de pe urma drogurilor au devenit câștiguri de pe urma investițiilor imobiliare în Belgia”, afirmă o sursă din Europol. „De acolo ele au putut fi transferate rapid în euro la Bogotă fără nicio verificare.”⁴

După 11 septembrie, Italia a devenit un nod european cheie pentru transbordări și în același timp un „punct fierbinte” pentru spălarea banilor obținuți de pe urma cocainei. De exemplu, date provenite de la Garda Financiară din Italia arată că între 2001 și 2004, spălarea banilor în Italia a crescut cu 70%.⁵ În felul acesta, odată cu noul mileniu a început o veritabilă Epocă de Aur europeană a spălării banilor grație legii Patriot Act și a strategiilor inteligente utilizate de gruparea

N'drangheta pentru a oocoli. În același timp însă, transportul cocainei din Columbia direct în Europa a ridicat mai multe probleme decât spălarea unor profituri murdare pe Bătrânul Continent, așa cum a dovedit succesul „Operațiunii Decollo”.

De la Coasta de Aur la coasta de cocaină

În toamna anului 2003, Garda Financiară din Italia a înregistrat un succes major într-o operațiune capcană derulată vreme de trei ani, care primise numele de cod *Decollo* („Decolare”). Succesul s-a datorat finalmente norocului întruchipat de un informator – ceva rar pentru *N'drangheta*. Acesta dezvăluise că un transport important de cocaină urma să sosească ascuns într-un cargo de marmură columbiană în portul Gioia Tauro, din Calabria – teritoriul controlat de *N'drangheta*.

În interiorul blocurilor de marmură, *finanzieri* au descoperit 5 500 de pungi cu cocaină sigilate ermetic, fiecare cântărind un kilogram. Din documentele căpitanului, a reieșit că nava fusese închiriată de Miguel Diaz, o falsă companie de export-import înființată de cartelul columbian al drogurilor. Compania de transport maritim, Danish Maersk Line, nu cunoștea adevărata natură a mărfii; nici echipajul sau căpitanul.

Ce s-a petrecut în ziua aceea a fost excepțional. Pentru fiecare cargo ilegal descoperit, scapă neverificate sute, dacă nu mii, de transporturi similare.⁶ Fără un informator, ar fi fost imposibil de localizat transportul de cocaină. Acțiunea a dezvăluit în același timp slăbiciunea bazării pe expediția directă spre Europa într-un mediu post-11 septembrie. Sporirea măsurilor de securitate în Europa după 11 septembrie și atentatele teroriste din Madrid și Londra au confirmat nevoia unor rute alternative și a unor noi țări pentru a aduce cocaina din America Latină în Europa. Venezuela și Africa de Vest s-au dovedit ideale⁷.